

Ikäihmisten perhehoitoa pohjoiseen 2021

IKÄIHMISTEN PERHEHOIDON OPAS KUNNAN TOIMIJALLE

LEADER

Lappi

LEADER

Koillismaa

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

IKÄIHMISTEN PERHEHOIDON OPAS KUNNAN TOIMIJALLE

Sisältö

1.	Ikäihmisten perhehoidon sisältö	3
2.	Toimeksiantosuhteisen ikäihmisten perhehoidon toimintaohjeen tekeminen	4
3.	Tiedottaminen ikäihmisten perhehoidosta	5
4.	Ikäihmisten perhehoitajan tehtävästä kiinnostuneiden rekrytointi	5
5.	Ikäihmisten perhehoitajien ennakovalmennus	6
6.	Ikäihmisten perhehoitajan ja perhekodin hyväksyminen	7
7.	Toimeksiantosopimuksen tekeminen ikäihmisten perhehoitajan kanssa	8
8.	Hoitopalkkion ja kustannusten korvausten maksaminen ikäihmisten perhehoitajalle	9
9.	Ikäihmisten perhehoitajan vapaan mahdollistaminen	10
10.	Ikäihmisten perhehoitajan tuen järjestäminen	11
11.	Toimeksiantosuhteinen perhehoito ja toiminimellä toimiminen	12
12.	Ammatillinen yksityinen ikäihmisten perhehoito	13
13.	Ikäihmisten perhehoidon laadun valvonta	14
14.	Perhehoidon myöntäminen ikäihmiselle	15
15.	Asiakasmaksupäätös ja laskuttaminen	16
16.	Ikäihmisen tarvitsemien muiden palvelujen järjestäminen	16

1. Ikäihmisten perhehoidon sisältö

Ikäihmisten perhehoito on kunnan järjestämää sosiaalipalvelua, josta säädetään perhehoitolaissa (263/2015). Kunta voi järjestää perhehoitoa tekemällä toimeksiantosopimuksen perhehoitajan kanssa tai sopimuksen perhehoidon järjestämisestä yksityisen perhehoidon tuottajan kanssa. Perhehoito on hoivan ja huolenpidon järjestämistä perhehoitajan yksityiskodissa tai ikäihmisen kotona. Perhehoito voi olla jatkuvaa, lyhytaikaista, osavuorokautista tai ikäihmisen omassa kodissa tapahtuvaa.

Kunta pitää alueellaan olevista ikäihmisten perhekodeista rekisteriä. Perhehoitoa haetaan ikäihmisen oman asuinkunnan vanhuspalveluista, vaikka perhekoti sijaitisi toisella paikkakunnalla. Kunta myöntää palvelun ja perii asiakasmaksun.

Ikäihmisten perhehoito on inhimillinen, kotoisan ja turvallisen arjen mahdollistava hoivamuoto. Perhehoidon vahvuuksia ovat myös pysyvät ihmissuhteet ja jatkuvuus sekä kodissa annettava yksilöllinen hoiva ja huolenpito. Välimuotoisena asumisratkaisuna ikäihmisten perhehoito on hyvä ottaa mukaan kunnan palvelustrategiaan. Talousarviota tehdessä ikäihmisten perhehoitoon on varattava rahaa, jotta toimintaa päästään aloittamaan mahdollisimman pian. Kuntien päättäjät ja toimijat tarvitsevat päätöksiensä tueksi tietoa ikäihmisten perhehoidon muodoista, siitä saaduista kokemuksista ja kustannustehokkuudesta sekä perhehoidon mahdollisuuksista vastata kunnan ikäihmisten palvelutarpeeseen.

Ikäihmisten perhehoidossa on monta eri muotoa.

Päätöksiä tehtäessä kannattaa arvioida ikäihmisten perhehoitoa myös elinkeinona. Palkkioiden ja kulukorvausten kannustavuus ja motivoivuus sitouttaa osaltaan perhehoitajia ja tuo työlle jatkuvuutta. Perhehoidosta kannatta järjestää tiedotustilaisuuksia ja ikäihmisten perhekotien esittelyjä kunnan toimijoille, perhehoidosta kiinnostuneille ja yleisölle sekä lisätä perhehoito kunnan nettisivuille ikäihmisten palveluista kertovaan osioon.

2. Toimeksiantosuhteisen ikäihmisten perhehoidon toimintaohjeen tekeminen

Ennen toimeksiantosuhteisen ikäihmisten perhehoidon aloittamista kuntaan on laadittava perhehoitopalvelujen järjestämistä, tuottamista ja toteuttamista varten toimintaohje. Kokoneiden, jo perhehoitoa toteuttavien kuntien tai alueiden toimintaohjeita kannattaa käyttää mallina. Mitä ohjeellisempi toimintaohje on, sitä paremmin se tukee ja auttaa kunnan työntekijöitä perhehoidon kokonaisuuden järjestämiseen liittyvissä ratkaisuissa ja päätöksissä. Hyvä toimintaohje on myös osa ikäihmisten perhehoidon laadunvarmistusta ja hyvä rekrytoinnin väline. Se toimii myös uuden perhehoitajan ja uuden työntekijän yhtenä olennaisena perehdytyksen välineenä. Toimintaohje voidaan laatia ryhmätyönä niiden toimijoiden kesken, jotka tulevat toimintaohjetta soveltamaan käytäntöön ja tekemään perhehoitoa koskevia päätöksiä. Samalla käydään yhteistä keskustelua perhehoidon toteuttamisesta. Toimintaohjeen laatijat perehdyttävät jatkossa omat työryhmänsä ikäihmisten perhehoitoon. Kunnan tulee nimetä ikäihmisten perhehoidon vastuhenkilö, johon perhehoitajat voivat ottaa tarvittaessa aina yhteyttä. Vastuuhenkilöllä tulee olla myös varahenkilö.

Perhehoito antaa ikäihmiselle mahdollisuuden osallistua tavalliseen perhearkeen.

Toimintaohje hyväksytään lautakunnassa. Lautakunnan jäsenille järjestetään tarvittaessa ikäihmisten perhehoidon esittely, jollei sitä ole aikaisemmin jo tehty. Aina tarvittaessa toimintaohjetta tulee päivittää, vähintään kahden vuoden välein. Toimintaohjetta päivitettäessä on tärkeää ottaa kunnassa jo toimivien perhehoitajien edustus mukaan päivitystyöhön. Hoitopalkkioiden, kulukorvausten ja käynnistämiskorvausten osalta tarkistetaan indeksikorotus vuosittain.

3. Tiedottaminen ikäihmisten perhehoidosta

Eryteisesti ikäihmisten perhehoidon aloitusvaiheessa tiedottamisen tärkeys on suuri. Kokemusten mukaan lehtiartikkelit, joissa perhehoitaja ja ikäihminen sekä hänen läheisensä kertovat kokemuksistaan perhehoidosta, ovat tehokkaita kiinnostuksen herättäjiä. Kunnan nettisivuille laaditaan ikäihmisten perhehoitoa käsittelevää esitelyä ja linkitetään sinne myös hyväksytty toimintaohje. Myös videot jo toimivista perhekodeista ja perhehoitajien haastatteluista ovat hyviä tiedotuksen keinoja. Perhehoitoliiton tuottamaa materiaalia ja esitteitä kannattaa myös hyödyntää. Ikäihmisten perhehoidosta voidaan laatia myös kunnan oma mainos ikäihmisten parissa toimivien kunnan työntekijöiden jaettavaksi.

Ikäihmisten perhehoidosta tiedottaminen on kaikkien ikäihmisten palveluissa toimivien kunnan työntekijöiden vastuulla. Asiasta on hyvä käydä keskustelua kaikissa työryhmissä ja mikä vastuu tai mahdollisuus kenelläkin on tehdä tunnetuksi perhehoitoa.

4. Ikäihmisten perhehoitajan tehtävästä kiinnostuneiden rekrytointi

Toimeksiantosuhteisten ikäihmisten perhehoitajien rekrytointi tulisi olla suunnitelmallista. Infotilaisuuksia voidaan suunnata myös ikäihmisten perhehoitajuudesta kiinnostuneille ja kunnan nettisivuilla voidaan pyytää kiinnostuneita ottamaan yhteyttä ikäihmisten palvelujen toimijoihin. Perhehoidosta kiinnostuneille annetaan Perhehoitoliiton kehittämä hakukaavake ja ennakkotietoa-esite, myös kunnan omia esitteitä voidaan antaa. Rekrytointivaiheessa ennen ennakkovalmennusta selvitetään perhehoitajan tehtävän ja ennakkovalmennukseen osallistumisen kannalta ehdottomat esteet, kuten esimerkiksi epävakaa taloudellinen tilanne ja päihteiden käyttö. Perhehoidon vastuuhenkilö tai hakija itse voi pyytää kotikunnan sosiaalityön työntekijöiltä lausunnon siitä, onko heillä tiedossa hakijaan liittyviä asioita, joiden voidaan katsoa olevan ehdottomia esteitä ennakkovalmennukseen osallistumiselle.

Perhehoitajan kotiin suositellaan tehtävän kotikäynti ennen ennakkovalmennusta, varsinkin jos perhehoitaja haluaa aloittaa perhehoidon omassa kodissaan. Tämä nopeuttaa perhehoidon alkamista. Kotikäynnillä on hyvä olla mukana perhehoidon päätöksistä vastaava työntekijä ja perhehoidon vastuuhenkilö.

5. Ikäihmisten perhehoitajien ennakkovalmennus

Kunta vastaa ennakkovalmennuksen järjestämisestä ikäihmisten perhehoidosta kiinnostuneille hakijoille. Ennakkovalmennuksia voivat toteuttaa kunnan lisäksi muut tahot, kuten hankkeet tai oppilaitokset, mutta kunnan toimijoiden on kuitenkin hyvä olla mukana valmennusprosessissa. Ennakkovalmennuksen suorittavat kaikki perhehoitajat riippumatta koulutuksesta tai kokemuksesta. Ammatillisen perhehoidon tarjoajien olisi hyvä myös suorittaa ennakkovalmennus.

Suomessa käytetään yleisesti Perhehoitoliiton tekemää valmennusohjelmaa ja materiaalia. Tämä malli sisältää seitsemän tapaamista. Lisäksi on viisi tapaamista sisältävä valmennusohjelma heille, jotka aikovat toimia pelkittäin hoidettavan kotona tai sijaistavat omassa kodissa toimivia perhehoitajia. Valmennus

Koulutuksen käyneet terveydenhuollon ammattilaiset voivat valmentaa perhehoitajia.

kestää noin 2 kuukautta. Teemallisten tapaamisten lisäksi valmennukseen sisältyy tutustuminen jo toimivaan ikäihmisten perhekotiin, kotitehtäviä, perhetapaamisia sekä yhteinen arviointi osallistujan valmiuksista perhehoitajaksi. Valmennettavat saavat Perhehoitoliiton kehittämät valmennuskansiot, jotka kunnat ovat hankkineet. Valmennus perustuu ikäihmisten perhehoitajan tehtäviin ja niissä tarvittaviin valmiuksiin ja sen aikana osallistuja arvioi omaa haluaan ja valmiuksiaan ryhtyä perhehoitajaksi. Valmennuksen jälkeen osallistuja voi tehdä tietoisin päätöksen perhehoitajaksi ryhtymisestä ja siitä, minkä muotoinen perhehoito sopii hänen elämäntilanteeseensa.

Valmennuksen tavoitteena on myös taata ikäihmiselle mahdollisuus päästä hyvin valmistautuneeseen perheeseen ja taata hänelle hyvä hoito ja huolenpito. Eriyistäpaauksessa, esimerkiksi silloin kun perhehoitaja ottaa oman läheisensä perhehoitoon, kunta voi antaa luvan perhehoidon aloittamiseen valmennuksen aikana tai sen suorittamiseen vuoden sisällä siitä, kun on aloittanut perhehoitajana.

Ikäihmisten perhehoidon jatkuvuuden turvaamiseksi kunnan kannattaa kouluttaa omasta terveydenhuollon henkilöstöstään perhehoidon valmentajia. Valmennukset

toteutetaan parityöskentelynä toisen valmentajan tai kokemuskouluttajana toimivan perhehoitajan kanssa. Perhehoitoliitto järjestää valmentajien koulutuksia kaksi kertaa vuodessa Jyväskylässä. Kunnat voivat järjestää valmennuksia myös yhteistyössä muiden kuntien tai valmennusta tarjoavien oppilaitosten kanssa.

6. Ikäihmisten perhehoitajan ja perhekodin hyväksyminen

Ennen ensimmäisen toimeksiantosopimuksen tekemistä kunnan tulee hyväksyä perhehoitaja. Hyväksymisen yhteydessä perhehoitaja esittää todistuksen ennakkovalmennuksen suorittamisesta ja yhteisen arvioinnin, jossa hänellä on todettu olevan riittävät valmiudet perhehoitajan työhön.

Perhekodin hyväksymiseksi tehdään arviointikäynti suunnitellun perhekodin tiloihin. Arviointikäynnin tekee ikäihmisten palveluista vastaava kunnan työntekijä, joka tekee perhekodin hyväksymisestä viranhaltijapäätöksen. Arviointikäynnillä on hyvä olla mukana myös perhehoidon vastuuhenkilö. Arvioinnin perusteena

Kunta hyväksyy toimeksiantosuhteisen perhehoitajan ja perhekodin.

on yksityiskodin yleinen sopivuus ikäihmisen asumiseen. Huomiota kiinnitetään yleiseen turvallisuuteen, esteettömyyteen, siisteyteen ja viihtyvyyteen. Erilaisia ikäihmisen turvallisen asumisen tarkistuslistoja voidaan käyttää apuna. Jos huomataan joitakin korjattavissa olevia ikäihmiselle vaarallisia paikkoja, pyydetään perhehoitajaa tekemään tarvittavat muutokset ja tarkistetaan myöhemmin, että muutos on tehty. Jos muutoksia ei voida tehdä, perhekotia ei voida hyväksyä. Tilojen riittävyttä arvioidaan myös perhehoitajan suunniteltujen hoitoon otettavien ikäihmisten määrän kannalta. Perhehoitajan kanssa keskustellaan perhekodin tiloihin ja hänen elämäntilanteeseensa sopivista perhehoidon muodoista ja arvioidaan perhehoidon toteuttamisen tuloja ja menoja.

Eriyistä huomiota perhekodin arviointikäynnillä kiinnitetään perhekodin ihmissuhteisiin ja perhehoitajan mahdollisuuksiin vastata ikäihmisen tarpeisiin. Lisäksi on selvitettävä, hyväksyvätkö muut perheenjäsenet perhehoitoon sijoitettavan ikäihmisen ja voiko hän saada tasavertaisen aseman muiden perheenjäsenten kanssa.

Toimeksiantosuhteisessa perhekodissa voi olla hoidossa enintään neljä henkilöä, mikäli perhehoitaja toimii yksin tai mikäli perhehoitajia on kaksi, mutta heistä kummallakaan ei ole säädettyä koulutusta. Hoidettavien henkilöiden määrä voi olla enintään kuusi, jos perhehoidosta vastaa vähintään kaksi perhehoitajaa ja ainakin toisella

heistä on tehtävään soveltuva koulutus ja riittävä kokemus hoitotehtävästä. Määrään lasketaan mukaan perhehoitajan omat alle kouluikäiset lapset ja perheen muut erityistä hoitoa ja huolenpitoa vaativat henkilöt.

7. Toimeksiantosopimuksen tekeminen ikäihmisten perhehoitajan kanssa

Toimeksiantosopimus on perhehoitolain määrittelemä virallinen asiakirja, jolla kunta siirtää julkisen hallintotehtävän eli ikäihmisen hoivan ja huolenpidon perhehoitajalle. Toimeksiantosopimuksessa sovitaan perhehoitoon liittyvät molemminpuoliset oikeudet ja velvollisuudet perhehoitajan ja kunnan kesken. Sopimus tehdään ennen asiakkaan sijoittamista perhehoitoon. Sopimuksen lomakkeena kannattaa käyttää Perhehoitoliiton yhdessä Kuntaliiton kanssa kehittämää lomaketta, jotta kaikki asiat tulevat huomioituksi. Myös toiminimellä toimivan perhehoitajan kanssa voidaan tehdä sopimus. Sopimuksen tekeminen edellyttää neuvottelua ja siihen kannattaa varata riittävästi aikaa. Sopimuksen kohdat kirjataan mahdollisimman tarkasti ja vältetään epämääräisiä ilmaisuja. Sopimuslomakkeeseen kirjataan asiakkaan mahdollisen omahoitajan ja kunnan perhehoidon vastuuhenkilön yhteystiedot. Liitteeksi perhehoitajalle annetaan asiakkaan hoito- ja palvelusuunnitelma ja kunnan perhehoidon toimintaohje, jollei hänellä sitä jo ole.

Kunta nimeää ikäihmisten perhehoidolle vastuuhenkilön.

Toimeksiantosopimus tulee tarkistaa aina tilanteen muuttuessa tai toisen sopijaosapuolen sitä esittäessä. Sopimus on sitova eikä sitä saa muuttaa yksipuolisesti. Myös tarkistaminen edellyttää neuvottelua. Toimeksiantosopimuksessa on kahden kuukauden irtisanomisaika.

Toimeksiantosopimuksessa tulee perhehoitolain mukaan sopia:

- perhehoitajalle maksettavan palkkion määrästä ja suorittamisesta
- perhehoidosta ja hoidon käynnistämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta
- perhehoidossa olevan henkilön yksilöllisistä tarpeista johtuvien kustannusten korvaamisesta
- hoidon arvioidusta kestosta
- perhehoitajan oikeudesta vapaaseen, vapaan toteuttamisesta sekä palkkion maksamisesta ja kustannusten korvaamisesta vapaan ajalta
- perhehoitajalle annettavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja

- koulutuksesta sekä näiden toteuttamisesta
- hyvinvointi- ja terveystarkastusten järjestämisestä
- toimeksiantosopimuksen irtisanomisesta
- tarvittaessa muista perhekotia ja perhehoitoa koskevista seikoista
- yhteistyöstä kunnan ja perhehoitajan kesken

8. Hoitopalkkion ja kustannusten korvausten maksaminen ikäihmisten perhehoitajalle

Toimeksiantosopimusta tehtäessä sovitaan hoitopalkkion ja kulukorvausten maksamisesta perhehoitajalle. Sopimusta tehtäessä tulee olla riittävästi tietoa hoidettavasta, niin että voidaan arvioida hoidon vaativuutta ja sitovuutta hoitopalkkion kannalta. Palkkio ja kulukorvaus eri perhehoidon muodoista maksetaan kunnan toimintaohjeen mukaisesti. Jos hoidon tarve ja vaativuus kasvaa myöhemmin, hoitopalkkion tasoa arvioidaan ja tehdään tarvittavat muutokset toimeksiantosopimukseen. Toimeksiantosopimukseen kirjataan myös, kenelle hoitopalkkio maksetaan. Se voidaan maksaa perhehoitajina toimiville puolisoille jaettuna tai vain toiselle esimerkiksi verotus ja sosiaalietuudet huomioiden.

Eri perhehoitomuotoja koskevat kulukorvaukset maksetaan perhehoitajalle kunnan toimintaohjeen mukaisesti. Toimintaohjeessa on hyvä olla korvattavat kustannukset mahdollisimman yksityiskohtaisesti. Erityisiä kustannusten korvauksia voi tulla esimerkiksi hoitotarvikkeista tai lääkärin määräämästä erityisruokavaliosta. Ikäihmisen käyttövarat eivät sisälly kulukorvaukseen. Toimintaohjeessa määritellään myös perhehoitoon liittyvien matkakustannusten korvaaminen. Eri syistä johtuvien perhehoidon keskeytysten vaikutus palkkioihin ja kulukorvauksiin on hyvä olla myös mahdollisimman tarkasti määritelty

kunnan toimintaohjeessa. Perhehoitaja ei ole elatusvelvollinen ikäihmiseen nähden. Hänen ei myöskään suositella olevan ikäihmisen edunvalvoja.

Lakisääteisellä asiakaspaikkakohtaisella käynnistämiskorvauksella katetaan toiminnan alussa tulevia kuluja perhehoitajalle. Käynnistämiskorvauksen myöntämisen perusteet ja käytännöt voivat olla kunnissa erilaisia. Kunnan työntekijän on hyvä arvioida perhehoitajan kanssa yhdessä korvattavia asioita tapauskohtaisesti. Korvattavia kuluja voivat olla esimerkiksi muutostyöt, kalusteet, kodinkoneet tai toiminnan aloittamiseen liittyvät maksut. Perhehoitaja tekee korvattavista kuluista kirjallisen suunnitelman kunnalle ja korvausten maksamisesta sovitaan toimeksiantosopimuksessa. Isompien hankintojen kuoleentumisaika on 3-5 vuotta. Takaisinmaksusopimuksesta on olemassa malleja Perhehoitoliiton materiaaleissa. Jos perhekodissa on hoidettavia useista eri kunnista, käynnistämiskorvauksista voidaan sopia kuntien kesken kunnan käyttämien asiakaspaikkojen suhteessa.

Kunnan perhehoidon vastuuhenkilön tulee huolehtia palkkioihin ja kustannusten korvauksiin tulevat vuosittaiset indeksikorotukset.

Eläkevakuutuksen ja perhehoitajan lakisääteisen tapaturmavakuutuksen maksaminen

Kunta maksaa toimeksiantosuhteisen perhehoidon palkkioista eläkevakuutuksen. Eläkettä kertyy kaiken suuruisista hoitopalkkioista. Eläkevakuutusta maksetaan myös toiminimellä toimivalle perhehoitajalle. Kunta ottaa perhehoitajalle myös lakisääteisen tapaturmavakuutuksen.

9. Ikäihmisten perhehoitajan vapaan mahdollistaminen

Perhehoitajan vapaan mahdollistaminen sitovasta tehtävästä tukee hänen jakamistaan ja palvelee samalla hänen hoidossaan olevan ikäihmisen hyvinvointia. Perhehoitajapariskunnille yhteinen vapaa on tärkeää parisuhteen kannalta. Tästä syystä kuntien toimintaohjeissa vapaiden määrä on yleensä lain minimimäärää suurempi. Toimeksiantosopimusta tehtäessä vapaiden määrästä ja järjestämistavasta sovitaan mahdollisimman tarkasti. Toimintaohjeessa on kuvattu erilaisia vapaiden järjestämistapoja, niistä valitaan perhehoitajalle hänen toimintansa sisältöön sopiva tapa ja huolehditaan siitä, että perhehoitaja pystyy pitämään vapaansa.

10. Ikäihmisten perhehoitajan tuen järjestäminen

Perhehoitajan tarvitsema tuki määräytyy ensisijaisesti perhehoidossa olevan ikäihmisen tarvitseman hoivan ja muiden hänen tarvitsemiensa palvelujen perusteella. Perhehoidon käynnistämisympäristössä ja yllättävien muutosten sattuessa tarvitaan usein intensiivisempää tukea. Oikeanlainen ja oikea-aikainen tuki eri muodoissaan on tärkeää. Yhteistyön ja tuen toimiessa perhehoidon arviointi ja valvonta voivat toteutua tarkoitetulla tavalla. Tuki kirjataan toimeksiantosopimukseen.

Valmennus, täydennyskoulutus, työnohjaus

Kaikkien ikäihmisten perhehoitajien on käytävä lakisääteinen valmennus ja kunnan tulee järjestää ikäihmisten perhehoitajille mahdollisuus osallistua valmennukseen. Valmennuksia järjestämällä kunta saa uusia perhehoitajia aloittamaan kunnassa. Täydennyskoulutusten ja työnohjauksen järjestäminen tukee perhehoitajia heidän tehtävässään. Perhehoitoliitto järjestää erityisesti perhehoitoon liittyviä täydennyskoulutuksia. Kunnan on hyvä tarjota ikäihmisten perhehoitajille myös kaikkia kunnan omalle vanhustyön henkilöstölle järjestettyjä ikäihmisten hoitoa koskevia koulutuksia. Työnohjaus on myös tärkeä tukimuoto ja sitä voidaan järjestää perhehoitajalle kunnan käytänteiden mukaisesti perhehoitajan tarvitsemalla tavalla. Työnohjausta voidaan järjestää myös ennaltaehkäisevästi. Kunnan tulee mahdollistaa perhehoitajan pääsy koulutuksiin ja työnohjaukseen järjestämällä sijaishoito ja maksaa hänelle kunnan kanssa sovittujen koulutusten ja työnohjausten ajalta hoitopalkkio.

Hyvinvointi- ja terveystarkastukset

Perhehoitajan hyvinvoinnin turvaamiseksi ja jaksamisen seuraamiseksi kunta järjestää hänelle lakisääteisiä hyvinvointi- ja terveystarkastuksia. Tarkastuksilla tuetaan perhehoitajan voimavaroja ja otetaan käyttöön toimia, joilla ehkäistään ongelmien syntymistä ja kehittymistä. Perhehoitajan terveydentilaa ja toimintakykyä selvitetään kliinisillä tutkimuksilla ja muilla menetelmillä sekä tarvittaessa sovitaan jatkotoimenpiteistä.

Tarkastuksen tekijän on hyvä olla perehtynyt perhehoitajan tehtävään. Tarkastuksen sisältönä voidaan käyttää samaa tarkastusmallia kuin omaishoitajien tarkastuksissa.

Tuen järjestämiseksi vastuutyöntekijän nimeäminen

Kuntaan tulee nimetä ikäihmisten perhehoidon vastuutyöntekijä ja hänelle varahenkilö. Vastuutyöntekijä vastaa perhehoitajan saamasta tuesta ja toimii läheisessä yhteistyössä perhehoitajien kanssa. Vastuutyöntekijä seuraa ja arvioi asiakkaan perhehoidon toteutumista yhdessä perhehoitajan kanssa.

Riittävän tuen saamisen ja vastuutyöntekijän tapaamisen mahdollistaminen perhehoitajalle

Toimeksiantosopimusta tehtäessä sovitaan ja kirjataan siitä, miten ja milloin perhehoitajalla on mahdollisuus tavata vastuutyöntekijäänsä ja saada riittävästi tukea tehtäväänsä. Perhehoidon tuki on tärkeä räätälöidä tapauskohtaisesti perhehoitajan kanssa. Riittävä yhteydenpito on perusta toimivalle yhteistyölle. Vuosittain on hyvä, että vastuutyöntekijä käy perhehoitajan kanssa varsinaisen kehityskeskustelun.

Yhteistyö ikäihmisten perhehoitajan kanssa

Perhehoitajan ja kunnan vastuutyöntekijän sekä kaikkien kunnan ikäihmisten palveluissa toimivien työntekijöiden välinen yhteistyö ja heidän rooliensa selkeys on perustana toimivalle tuelle ja sitä kautta hoidettavien ikäihmisten hyvinvoinnille. Yhteistyö ja tutustuminen on hyvä aloittaa jo valmennusvaiheessa. Molemminpuolinen luottamus, arvostus ja avoin vuorovaikutus ovat tärkeitä. Tarvittaessa perhehoitajan kanssa voidaan miettiä erilaisia ratkaisuja käytännön avun järjestämiseksi perhehoitoon perhehoitajan jaksamisen turvaamiseksi, varsinkin jos perhehoidossa on haastavia tilanteita ja hoidettavilla paljon hoidon tarvetta. Hyvällä yhteistyöllä luodaan jatkuvuutta perhehoidolle.

11. Toimeksiantosuhteinen perhehoito ja toiminimellä toimiminen

Toimeksiantosuhteinen perhehoitaja voi toimia myös toiminimellä. Perhehoitoa määrittää siinäkin tapauksessa perhehoitolaki ja siihen liittyvä lainsäädäntö. Perhehoitolain mukaan toimeksiantosopimuksen tekevät kunta ja perhehoitaja (luonnollinen henkilö, ei toiminimi). Toimeksiantosopimuksessa sovitaan hoitopalkkion

ja kustannusten korvauksen maksamisesta toiminimelle. Kyse ei siten ole ostopalvelusopimukseen perustuvasta laskutuksesta. Toiminimellä toimiessaan perhehoitajan tulee hakea Patentti- ja rekisterihallitukselta y-tunnus, ja hän voi halutessaan hakeutua ennakkoperintärekisteriin. Ennakkoperintärekisteriin hakeutuminen ei ole kuitenkaan pakollista. Perhehoidon järjestämisestä vastaava kunta vastaa perhehoitajan lakisääteisestä tapaturmavakuutuksesta ja maksaa eläkevakuutuksen myös toiminimellä toimivan perhehoitajan osalta.

Jos toiminimellä toimiva perhehoitaja ei kuulu ennakkoperintärekisteriin, toimittaa kunta suorituksesta ennakonpidätyksen ja pidättää hoitopalkkiosta eläkevakuutusmaksun, jota kunta ei ilmoita tulorekisteriin. Ennakkoperintärekisteriin kuuluvan perhehoitajan palkkiosta ei tarvitse toimittaa ennakonpidätystä, mutta hoitopalkkiosta pidätetään eläkevakuutusmaksu. Ennakkoperintärekisteriin kuuluva perhehoitaja huolehtii itse verojensa maksusta maksamalla ennakkoveroa Verohallinnolle. Toiminimellä toimiva perhehoitaja tekee perhehoitotoiminnasta elinkeinotoiminnan veroilmoituksen. Hoitopalkkiosta ei peritä palkansaajan työttömyysvakuutusmaksua eikä myöskään kunta ole velvollinen maksamaan työnantajan työttömyysvakuutusmaksua. Kunnan ei tarvitse suorittaa hoitopalkkiosta työnantajan sosiaaliturvamaksua.

Toiminimellä toimiva toimeksiantosuhteinen perhehoito ei ole yrittämistä eikä sitä pidä sekoittaa luvanvaraiseen ammatilliseen perhehoitoon.

12. Ammatillinen yksityinen ikäihmisten perhehoito

Ammatillista yksityistä ikäihmisten perhehoitoa säätelee perhehoitolain lisäksi laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011). Ammatilliselle perhehoidolle toimiluvan antaa Aluehallintovirasto. Ammatilliselta perhehoidon vastuuhenkilöltä vaaditaan soveltuva opisto/AMK-tason koulutus ja vähintään kolmen vuoden kokemus ikäihmisten hoitamisesta. Ammatillisessa perhekodissa voi kahdella perhehoitajalla olla maksimissaan 7 hoidettavaa, jos tilat ovat riittävät. Aluehallintovirasto tekee tarkastuskäynnin suunniteltuun perhekotiin toiminnan suunnitteluvaiheessa ja aina tarvittaessa sekä pyytää lausunnon perhekodin kotikunnasta. Ammatillisella perhekodilla on oltava toimintasuunnitelma, omavalvontasuunnitelma ja lääkehoidon suunnitelma. Ammatillinen perhekoti voi myydä palvelujaan kunnille ja myös itse maksaville asiakkaille.

Kunta voi ostaa perhehoidon ammatilliselta perhekodilta.

Ammatillinen ikäihmisten perhehoito on sisällöltään samanlaista perhehoitoa kuin toimeksiantosopimussuhteinenkin. Kunta voi ostaa ammatilliselta perhekodilta perhehoitoa vuorokausihinnalla tai myöntää asiakkaalle sitä varten palvelusetelin. Perhehoitoyrityksen ja kunnan väliseen toimintaan laaditaan yleinen sopimus ja asiakkaista tehdään omat sopimuksensa. Kunta laatii ammatillisen ikäihmisten perhehoidon sääntökirjan, jolla ohjeistaa ammatillisen perhekodin ja kunnan välistä toimintaa. Kunta tekee yhteistyötä asiakasasioissa ammatillisen perhekodin kanssa ja valvoo alueellaan olevaa ammatillista perhekotia.

13. Ikäihmisten perhehoidon laadun valvonta

Laadukas ikäihmisten perhehoito tuottaa tyytyväisiä ikäihmisiä omaisineen ja tehtävässään hyvin jaksavan perhehoitajan. Kunta vastaa siitä, perhehoito järjestetään lakien, ohjeiden ja hyvän toiminnan periaatteiden mukaisesti. Hyvän perhehoidon edellytyksenä ovat kunnan toimivat prosessit perhehoidon järjestämisessä ja palveluohjauksessa. Kunnan toimijoiden roolit, tehtävien selkeys ja yhteistyön sujuvuus ovat tärkeitä perhehoidon laadun kannalta. Prosessien riittävän tarkka kuvaaminen auttaa hahmottamaan perhehoidon kokonaisuuden ja tuo näkyväksi sen, kuinka ikäihmiset saavat perhehoitoa ja keitä palvelun tuottamisessa on mukana.

Kunta valvoo alueellaan sijaitsevia ikäihmisten perhekoteja.

Ennakoivaan valvontaan kuuluu valmennukseen sisältyvä kotikunnan lausunto ja yhteinen arviointi sekä henkilön ja kodin hyväksyminen. Suunnitelmallista valvontaa on myös mahdollisimman ohjeellinen ja tarkka toimintaohje, perhehoitajan tuki ja sen järjestäminen, hyvä yhteistyö sekä riittävä määrä valvontaan liittyviä käyntejä perhekodissa.

Kunnalla tulee tehdä perhehoidon omavalvontasuunnitelma ja seurata perhehoidon laatua suunnitelmallisesti. Palautetta on kerättävä ikäihmisiltä ja heidän omaisiltaan vuosittain kirjallisesti tai haastattelemalla. Seuranta- ja arviointitiedon avulla kehitetään perhehoitoa edelleen.

Laadun valvontaan kuuluu myös, että reagoidaan asianmukaisesti ja välittömästi, jos perhehoidon laadusta syntyy huoli. Tarvittaessa aletaan arvioimaan nopeasti riittääkö toiminnan korjauskehotus ja korjauksen tarkistus vai pitääkö toimeksiantosopimus purkaa.

Lääkehoito perhehoidossa

Perhehoidossa toteutettavan lääkehoidon osalta kunnan tulee täydentää vanhuspalvelujen lääkehoidon suunnitelmaa perhehoidon erityispiirteet huomioiden. Suunnitelmassa määritellään perhehoitajien oikeudet ja vastuut lääkehoidon toteuttamisessa huomioiden heidän koulutustaustansa ja varmistetaan heidän osaamisensa sekä määritellään, missä he tarvitsevat kunnan työntekijöiden apua. Tarvittaessa perhehoitajia perehdytetään lääkehoitoon, annetaan lisäkoulutusta ja varmistetaan heidän osaamistaan. Tärkeää on erityisesti perhehoitoon kohdennetun lääkehoidokoulutuksen järjestäminen, hyvä perehdytys jokaisen ikäihmisen lääkehoitoon ja mielellään säännöllinen yhteistyö kotihoidon työntekijän kanssa. Perhehoidossa suositellaan käyttämään lääkkeiden annosjakelua.

Paloturvallisuuden valvonta

Pelastusviranomaiset ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita perhekodin turvallisuuden valvonnassa. Perhehoitajan on huolehdittava tilojensa turvallisuudesta. Tiloihin tehdään toiminnan alussa selvitys poistumisturvallisuudesta, jonka tarkastaa paloviranomainen. Paloviranomaisen lausunto toimitetaan kunnalle. Paloturvallisuutta seurataan perhekotitoiminnan aikana.

14. Perhehoidon myöntäminen ikäihmiselle

Kunta myöntää perhehoitoa eri muodoissaan ikäihmisen tarpeiden mukaan. Kunnan toimintamallista riippuen esimerkiksi SAS-ryhmä tai palveluohjaaja arvioi yhdessä ikäihmisen ja hänen läheistensä kanssa ikäihmisen palvelutarvetta. Päätöstä tehdessä otetaan huomioon ikäihmisen itsemääräämisoikeus. Ennen lopullista päätöstä ikäihmiselle ja hänen läheisilleen annetaan mahdollisuus tutustua perhehoitoon.

Perhehoito sopii ikäihmiselle, jolla ei ole vielä laitoshoidon tarvetta, mutta jolle muut avohoidon palvelut eivät ole riittäviä turvallisen omassa kotona asumisen takaamiseksi. Erityisesti perhehoito sopii yksinäisyyttä ja turvattomuutta kokevalle hauraalle ikäihmiselle, joka ei tarvitse yöllistä apua ja liikkuu omatoimisesti korkeintaan yhden henkilön ajoittain tukemana.

Perhehoidon myöntämisen arvioinnissa voidaan tarvittaessa käyttää luotettavia ja riittävän monipuolisia arviointimenetelmiä. Toimintakyvyn heikentymistä ja omaishoitajan jaksamattomuutta tulisi arvioida ennakoivasti, niin että perhehoitoon sijoitus tapahtuisi siinä vaiheessa, kun siitä on mahdollisimman paljon hyötyä ikäihmisen

toimintakyvyn ylläpitämisessä ja säilymisessä mahdollisimman pitkään. Liian myöhäinen sijoitus perhehoitoon ei ole kenenkään etu inhimillisesti eikä taloudellisesti.

Hoidon oikea-aikaisuus, ikäihmisen ja hänen läheisensä kuuleminen sekä perhehoitajan valmiuksien arviointi ovat tärkeitä perhehoidon muodosta ja sijoittamisesta päätettäessä. Ikäihmisen palvelusuunnitelma perhehoidon osalta on laadittava tavoitteellisesti, suunnitelmallisesti ja riittävän selkeästi.

15. Asiakasmaksupäätös ja laskuttaminen

Kunnan ikäihmisten palveluista vastaava henkilö tekee viranhaltijapäätöksen perhehoidon myöntämisestä ikäihmiselle. Päätöksestä ilmenee perhehoidon muoto ja määrä sekä voimassaolo. Päätös toimitetaan ikäihmiselle. Kunta perii perhehoidon eri muodoista omassa toimintaohjeessaan määritellyt asiakasmaksulain mukaiset asiakasmaksut. Päällekkäisiä asiakasmaksuja ei saa periä, esimerkiksi jos perhehoidossa olevan luona käy kotisairaanhoidaja, kunnan kotihoidon maksua ei käynniltä peritä.

16. Ikäihmisen tarvitsemien muiden palvelujen järjestäminen

Kunta järjestää perhehoidon ohella muita hänen tarvitsemiaan palveluja. Perhehoito on avopalvelua ja ikäihmisen oikeus muihin avopalveluihin, esimerkiksi kotisairaanhoidopalveluihin tai kuljetuspalveluihin, säilyy. Palvelusuunnitelmaa laadittaessa on arvioitava, miten ikäihminen tulee saamaan kaikki tarvitsemansa palvelut. Jos kunta sijoittaa ikäihmisen toisen kunnan alueella olevaan perhekotiin, perhekodin sijaintikunta järjestää ikäihmisen tarvitsemat muut palvelut ja laskuttaa niistä ikäihmisen kotikuntaa.

Opas on koottu Ikäihmisten perhehoitoa pohjoiseen -hankkeessa v. 2021.

Hanke on Lapin ja Koillismaan Leader-ryhmien yhteinen hanke, jota hallinnoi Leader Pohjoisin Lappi ry